

"כדי שיגיע האחרון

שבישראל לביתו"

איך אפשר להנות כשיהודי אחר מצטער

כותב אדמו"ר הזקן בשולחן ערוך שלו בהלכות תפלה^[1]: "מתחילין לשאול (גשמים) בארץ ישראל מליל ז' במר חשון, לפי שהיא ארץ הרים וצריכה לגשמים מיד אחר החג. והיה ראוי לשאול בה מיד אחר החג, אלא שאיחרו השאלה חמשה עשר ימים אחר החג, כדי שיגיע האחרון שבישראל שעלה לרגל, לביתו לנהר פרת, שהוא מקום ישוב היותר רחוק מירושלים, ולא יעצרנו הגשם".

...בנוגע לאיחור דשאלת הגשמים חמשה עשר ימים אחר החג מפני הדאגה לטובתו של "אחרון שבישראל" – מתעוררת שאלה פשוטה: ישנה הלכה פסוקה שהחיוב דשאלת צרכיו הוא מְצַנֶּת-עֲשֵׂה מן התורה – מצות התפלה, "חיוב מצוה זו... שיהא אדם... שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ובתְּהַנְּה" ^[2]. ומכיון שכן, הרי בני ארץ ישראל שצריכים לגשמים מיד אחר החג ("לפי שהיא ארץ הרים וצריכה לגשמים מיד אחר החג") – חייבים על פי הלכה לשאול גשמים מיד לאחרי החג.

וכמו כן ישנה מְצַנֶּת-עֲשֵׂה מן התורה "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם" ^[3], ולא רק בענינים הנוגעים לפיקוח נפש ממש, אלא יתירה מזה: אפילו בנוגע לענין של צער בלבד, ובזה גופא, לא צער הנשמה (שהיא העיקר), כי אם צער הגוף הגשמי והחומרי – "אין לאדם רשות על גופו כלל... לצערו בשום צער, אפילו במניעת איזה מאכל ומשקה" ^[4]... וטעם הדבר – כמבואר בפוסקים ^[5] ש"אין נפשו של אדם קנינו אלא קנין הקב"ה!"

כלומר: בעלותו של יהודי על הגוף הגשמי אינה אלא כדי שישתמש בו לעבודת ה', כשם שמשתמש בשאר עניני העולם לצורך עבודת ה': אבל לצער את הגוף, "בשום צער, אפילו במניעת איזה מאכל ומשקה" – הרי זה דבר המושלל לגמרי, וזאת – לא רק אצל אדם חלש, כי אם אצל כל אחד ואחד, אפילו גיבור שבגיבורים, שמניעת איזה מאכל ומשקה בודאי לא תזיק לבריאות הגוף!

...ומכיון שכן, נשאלת שאלה פשוטה: כיצד יתכן שבגלל אהבת ישראל (הדאגה לטובתו של "אחרון שבישראל") ידחו (א) את המצנות-עשה לבקש צרכיו שצריך להם למשך חמשה עשר יום. (ב) וגם את האיסור לצער את הגוף, שכן, עיכוב של חמשה עשר יום בשאלת (וירידת) גשמים (שעל ידם נעשה מאכל ומשקה לגוף) גורם צער לגוף!?

...ויש לומר הביאור בזה: כאשר יהודי חזר ברגש של אהבת ישראל ואחדות ישראל כדרוש – הרי בידעו שקיימת אפשרות (אפילו על הספק בלבד) ש"אחרון שבישראל" שנמצא עדיין בדרך ולא הגיע לביתו בנהר פרת, יצטער על הגשם שירטיבנו בששה במר-חשון, יום האחרון להליכתו בדרך – לא יתכן שירגיש צורך בירידת גשמים להשקות את שדותיו, ולא יתכן שיהנה מירידת הגשמים שיצמיחו את שדותיו, כאשר יש מקום לחשש שהדבר יגרום צער ל"אחרון שבישראל"!

ועל פי זה מובן כיצד ניתן לדחות את שאלת הגשמים על פי הלכה – למרות המצנות-עשה דבקשת צרכיו: המצנות-עשה דבקשת צרכיו היא – כאשר יהודי מרגיש את הצורך בדבר. וענין זה – אם להרגיש את הצורך אם לאו – ניתן לבעלותו של יהודי, ובנדון דידן, בהיותו חזר ברגש של אהבת ישראל, הרי בידעו שעד ליל ז' מר-חשון יתכן ש"אחרון שבישראל" יצטער על הגשם, אינו מרגיש צורך בירידת גשמים, ומכיון שכן, הרי במצב כזה אין כל ציווי לבקש על ירידת גשמים, שהרי אין לו צורך בדבר!

וכמו כן מובן גם בנוגע לאיסור דצער הגוף: בפועל ממש – אין כאן דבר המצער את הגוף. שכן, גם כאשר ישאל גשמים בששה במר-חשון, לא יקבל הגוף את הלחם (שיצמח כתוצאה מירידת גשמים שביקש עליהם) בו ביום, כי אם לאחר כמה וכמה חודשים, ובמילא, כאשר אינו שואל גשמים בששה במר-חשון, אין כאן צער גופני בפועל ממש.

אלא מאי, הצער הוא בנוגע לשכל והסברה במוח ורגש הלב (שיודע עתה שצמיחת התבואה תתעכב משך זמן בגלל העיכוב בשאלת וירידת הגשמים), ובכן, בידעו שירידת גשמים בששה במר-חשון עלולה לגרום צער גופני ל"אחרון שבישראל" – אזי מתבטל אצלו כל הרצון לירידת גשמים בשדהו (לפני ז' מר-חשון), ובמילא אין לו שום צער (גם בשכל ורגש) מזה שאינו שואל גשמים, ואדרבה, אם ירדו גשמים לפני ז' מר-חשון – יצטער על צערו של "אחרון שבישראל" שמתעכב בדרך.

וגדולה מזו מצינו – בנוגע לצער גופני ממש (מניעת מאכל ומשקה בפועל ממש): "אין לאדם רשות על גופו . לצער בשום צער אפילו במניעת איזה מאכל או משתה, אלא אם כן עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו". ולא עוד, אלא שצער הגוף במניעת מאכל ומשקה יכול להתהפך ולהיות דבר הגורם לידי תענוג:

מצינו בהלכות שבת – ש"מותר להתענות תענית חלום בשבת, לפי שאין כאן ביטול עונג שבת לגמרי . . . התענית הזו תענוג הוא לו"^[6], ולא עוד, אלא "שיש לו עונג מהתענית יותר ממה שיהיה לו כשיאכל וישתה"^[7]!

כלומר: אף על פי שבדרך כלל יש תענוג לאדם באכילה ושתיה, ומטבעו מתאוה לכך... אף על פי כן, הרצון בענין התענית, מהפך את העונג באכילה ושתיה לו עונג מהתענית.

ומזה מובן גם בענינינו – שמצד רצונו בטובתו של "אחרון שבישראל", מתבטל אצלו רגש הרצון והצורך בירידת גשמים בשדהו, ולא זו בלבד שאינו מצטער על כך שאינו יכול לבקש גשמים, אלא אדרבה, אילו היו יורדים גשמים לפני ז' מר-חשון, היה מצטער בגלל צערו של "אחרון שבישראל".

נמצינו למדים עד כמה גדולה הדגשת הענין דאהבת ישראל ואחדות ישראל שבדבר – שלא זו בלבד שבגלל טובתו של "אחרון שבישראל" מוכן לוותר על הצרכים שלו, אף על פי שוויתור כזה גורם לו צער, אלא אדרבה: בהיותו חדור ברגש של אהבת ישראל ואחדות ישראל, אינו מרגיש צורך בירידת גשמים לפני ז' מר-חשון, ולא עוד, אלא שירידת גשמים לפני ז' מר-חשון תצער אותו, בידעו שקיימת אפשרות (אפילו על הספק בלבד) שגשמים אלו יגרמו אי-נעימות ל"אחרון שבישראל".

קטע משיחת ליל ז' מר-חשון, בלתי מוגה

תו"מ ה'תשמ"ו ח"א ע' 504

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוגותו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה